

A házasságon kívüli együttélés elmaradt szabályozása az új Polgári törvénykönyvben

DR. VOICU ALEXANDRU-VIRGIL *

KIS RÉKA **

A témaválasztás megindoklása

Az új román Polgári törvénykönyv (a továbbiakban Ptk.) 277. cikkének 3. bekezdése *expressis verbis* kijelenti, hogy nem ismeri el sem a különböző, sem az egynemű – akár román, akár külföldi állampolgárságú – párok között létesített élettársi kapcsolatot. Ez a szabályozás megegyezik az utóbbi néhány évtized jogorvoslatával, amely szerint az élettársi viszonyokra, házasságszerű jellegük ellenére, megengedhetetlen a házastársi viszonyt szabályozó normák azonos módon való alkalmazása.¹ Az új törvény rendelkezése azonban nem meghosszabbítja a régi családi jogi politikának, a jogalkotó más okokból kifolyólag iktatta be a 277. cikk 3. bekezdését az új Ptk-ba. Avram és Nicolescu² szerint a törvénytervezetet kidolgozó szakértő csoport elképzelése szerint az egynemű párok közti házasságot, illetve az élettársi kapcsolatot – kivételes jellegükre való tekintettel – egy későbbi, különös törvény szabályozta volna. A tervezet megvitatására létesített par-

---

* Egyetemi tanár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem és Sapientia EMTE – Kolozsvár

** Jogász, társult oktató, Sapientia EMTE – Kolozsvár

¹ Voicu Alexandru-Virgil: *Elemente de dreptul familiei și protecția copilului*, Inter-Tonic Kiadó, Kolozsvár, 1997, 104.

² Avram Marieta, Cristina Nicolescu, *Regimuri matrimoniale*, Hamangiu Kiadó, Bukarest, 2010, 13 l.ábjegyzet. Ugyanaz a cikk 4. bekezdése a 2004/38-as Európai Parlament direktívája által előírt kötelező jogokat azoban biztosítja az élettársak számára. Így a bevándorlási és a letelepedési jogukat illetően nemcsak a házastársakat, hanem az élettársakat is családtagnak nevezi, azonban a polgári jogok nem illetik meg őket. (u.o.)

lamenti bizottság azonban az egynemű párok közti házasságok, valamint élettársi kapcsolatok szabályozásának és elismerésének határozott kizárása mellett döntött. Továbbá mindenféle diszkriminációs gyanú megelőzése végett nemcsak az azonos nemű, hanem a különböző nemű élettársi kapcsolatok elismerését is megtiltotta. Annak ellenére döntött így a jogalkotó, hogy a felmérések szerint az utóbbi időszakban jelentős mértékben nő az élettársi kapcsolatban élők száma³ a házasság alternatívájaként vagy próbaházasság, illetve előházasság formájában. Érdekes módon azonban a Ptk. határozott elutasítása ellenére egyre több jogszabály biztosít számukra a házastársakéhoz hasonló jogokat.

Valóban, egy új intézmény szabályozása a Ptk. keretén belül komoly megfontolást igényel, annál is inkább, mivel a pusztán jogi következményein kívül fontos társadalmi, családvédelmi és talán erkölcsi vitákat is generálhat. Míg a szakirodalom egy jelentős része támogatja, egy másik rész nyíltan ellenzi az élettársi kapcsolatok elismerését, valamint szabályozását. Feltevődik az a kérdés is, hogy egyáltalán van-e igény Romániában az élettársi kapcsolatok szabályozására, és ha igen, milyen formában és milyen mértékben.

A külföldi és hazai szakirodalomban felmerült rengeteg kérdés és ellentmondás arra késztetett, hogy közelebbről is megvizsgáljuk a témát, az élettársak jelenlegi helyzetét a román és külföldi jogrendszerekben, az esetleges szabályozás szükségességét, okait és lehetséges formáit, végül pedig, támpontokat, irányelveket nyújtva egy esetleges jövőbeli törvényhez.⁴ A téma tárgyalását az élettársi kapcsolat történelmi és társadalmi áttekintése előzi meg.

---

³ A cikk írásakor pontos adatokkal sajnos nem rendelkezünk, azonban a nem hivatalos felmérések alapján bízunk abban, hogy a 2011-es népszámlálás végleges eredménye alátámasztja majd a fennebb kijelentetteket.

⁴ Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a téma összetettsége miatt a támpontok inkább lehetséges irányelvei a szabályozásnak, megfontolandó kérdések és lehetőségek, nem egy kidolgozott *lege ferenda* ajánlatok.

Az élettársi kapcsolatok a történelemben

Vitathatatlan tény, hogy az élettársi kapcsolat nem újkeletű intézmény, szinte egyidős az emberiséggel,⁵ azonban bizonyítékok csak az ókortól kezdődően találhatók.⁶

A római jog a családi viszonyokat két csoportra osztotta, a házasság (*matrimonium*) és a házasságszerű együttélési formák csoportjára.⁷ A házasság legrégebb formája az úgynevezett *manus* házasság volt, amikor a feleség a férje családjába lépve jogi szempontból megszakította előző kapcsolatát a régi családjával, és ezáltal férje hatalmába (*manus*) került.⁸ A pun háborúk utáni gazdasági és erkölcsi változásoknak köszönhetően egy új házassági forma jelenik meg, a *manus* avagy férji hatalom nélküli házasság. Ez utóbbi esetben a feleség jogi szempontból megmarad addigi rokonságában (*agnatiójában*) vagy megőrzi önjogúságát és vagyonát a házasság ideje alatt.⁹ A házasság két alapfeltétele az *affectio maritalis*, mármint a házassági szándék, illetve a *honor matrimonii*, a tényleges együttélés volt.¹⁰

Ezzel szemben az ágyasság (*concupinatus*) két különböző személy együttélését jelentette, akik kapcsolatából hiányzott a házassági szándék.¹¹ Megjelenése a házasságra lépés számos akadályának volt köszönhető,¹² ezért társadalmilag elfogadták, ám jogi következményeket nem vont maga után, az ágyasságból származó gyermeket pedig törvénytelennek (*vulgo concepti*)

---

⁵ Hegedűs Andrea: Az élettársi kapcsolat szabályozásának áttekintése, különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs folyamatra. Doktori értekezés, Szeged, 2008, 11. http://www2.juris.u-szeged.hu/juris/tartalom//docs/doktori/Hegedus_ertekezes.pdf

⁶ Hegedűs, 11.

⁷ Hegedűs, 11.

⁸ Hanga Vladimir, Bocşan, Mircea-Dan, Drept privat roman, 89.

⁹ Hegedűs, 11.

¹⁰ Hanga–Bocşan, 90.

¹¹ Hanga–Bocşan, 94.

¹² Ilyen akadályok voltak például a *conubium* (római házasságkötési jog) hiánya, amely csak a római állampolgároknak és néhány kedvezményezett személynek volt megadva, a rokonsági és sógorsági viszony, az özvegy feleség 10 hónapos, majd egyéves gyászperiódusa, házasságtörők házasságra lépése, a gyám vagy annak fia házassága a gyámság alatt való nővel, a majdnem lehetetlen válás a régi római jogban stb. Nem tekintették házasságnak a patriciusok és plebejusok, később a szabad és a rabszolga vagy felszabadított személyek, illetve a rabszolgák egyesülését sem. Ld. Hanga–Bocşan, 88–89.

nyilvánították. Később azonban, elterjedése miatt, Iustinian bizonyos joghatásokat is fűzött az ekkor már „alsóbbrendű házasságnak” nevezett élettársi viszonyokhoz.¹³ Az ilyen kapcsolatból származó gyermekek törvényesíthetők voltak, és igényt tarthattak tartásra apjukkal szemben, sőt esetleg örökölhettek is utána.¹⁴

A 10. századtól kezdődően a házasságot speciális egyházi normák szabályozták, teljesen kiszakítva azt a polgári jogi szférából.¹⁵ Létrejött a házassági szándékot és elhálást (*consummatio matrimonii*) feltételezett. A házasságon kívül, egészen a Tridenti Zsinatig az egyház elismerte az úgynevezett utólag szentesített házasságokat is, amelyek alatt olyan típusú együttélést értünk, amelyből gyermek is született.¹⁶ „Egyebekben minden más nemi kapcsolat férfi és nő között, mely nem a házasságban létesült, történjék az erőszakkal vagy erőszakmentesen, illetve az annak lehetővé tételére, megvalósítására irányuló magatartás, valamint bármifajta, akár a házastársal, akár mással megvalósított természet elleni(nek) tekintett nemi érintkezés bűncselekménynek minősült”.¹⁷ Egészen a 17. századig a szexualitással kapcsolatos bűncselekmények szankcionálása jelentős szerepet játszott a társadalomban. Bár a 18–19. század végére fontossága enyhült,¹⁸ maradványai a román jogrendszerben a II. Károly Büntető törvénykönyvében is fellelhetők voltak: a jogalkotó a 16 éven aluli lányok és a 18 éven aluli fiúk ágyassági viszonyban való együttélését *elfajzás* néven inkriminálta.¹⁹

A polgári házasság alapjait a Tridenti Zsinat fektette le, ugyanis az utólag szentesített házasságok nyilvántartásának hiánya rengeteg visszaélésre adott okot.²⁰ A házasság végleges visszavilágiasodását viszont a francia forradalom utáni reformok tették lehetővé. Az 1791-es francia Alkotmány intézménnyé nyilvánította a házasságot, kiemelve ezáltal a szerződések

---

¹³ Hanga-Bocşan, 94.

¹⁴ Hegedűs, 12.

¹⁵ Avram-Nicolaescu, 34.

¹⁶ Hegedűs, 12.

¹⁷ Hegedűs, 13.

¹⁸ Hegedűs, 13.

¹⁹ Ld. Az 1936-os Román Btk. 446. §-t

²⁰ Hegedűs, 13.

sorából,²¹ amelyet majd a 19. századi Ptk.-k részletesebben szabályoztak. Ugyanebben a korszakban Napóleon híres mondása jellemzi az élettársi kapcsolatok helyzetét: „Les concubins ignorent la loi, la loi ignore donc les concubins.” (Az ágyasok nem vesznek tudomást törvényről, a törvény nem vesz tudomást az ágyasokról.)²²

Ettől függetlenül már a 18. és 19. században léteztek az egyház által nem szentesített párkapcsolatok is. Előfordulásuk legtöbbször gazdasági okokkal volt magyarázható.²³ Ugyanakkor Erdélyben, pl. Kalotaszeg és Gyimes környékén, illetve a román népcsoportokban elterjedt, erkölcsileg elfogadott gyakorlat volt a próbaházasság is. Legfőbb szerepét a nő termékenységének a megerősítésével magyarázták.²⁴

A huszadik század fontos változásokat hozott az élettársi kapcsolatok társadalmi elfogadásának érdekében. Nyugat-Európában már az 1950-es években elkezdődött a család fogalmának módosulása. A legelterjedtebb elméletek szerint a technológia rohamos fejlődése, a városi élet kialakulása, a társadalom meggazdagodása, az oktatás elterjedése a családi mintákat is megváltoztatta.²⁵ A párkapcsolatot illetően megjelenik a „romantikus szerelem-komplexus”, a házasság már nem egy társadalom-szervezési modell, hanem egy érzelmi töltettel teli személyes kapcsolat.²⁶ Fontossá válik a nők számára a karrierépítés és a pénzügyi függetlenség is, ami miatt kitolódik a családalapítás korhatára. Továbbá, a válások gyakoriságának köszönhetően a család alapja már nem a stabil házastársi kapcsolat, hanem a szülőgyerek viszony.²⁷ Ezt követően a házasság elveszíti a legfőbb társadalmi

---

²¹ Avram-Nicolaescu, 34.

²² Jens M. Scherpe, Protection of Partners in Informal Long-Term Relationships, 2005, 1, <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/intlfddb7&div=36&id=&page=>

²³ Hegedűs, 15.

²⁴ Hegedűs, 15.

²⁵ Arland Thornton, Dimiter Philipov, Sweeping Changes Marriage, Cohabitation, and Childbearing in Central and Eastern Europe: New Insights from the Developmental Idealism Framework, 2009, 129. http://developmentalidealism.org/pubs/docs/thornton_SweepingChangesMarriage_April2009.pdf

²⁶ Lisa Glennon, Obligations Between Adult Partners: Moving from Form to Function?, 2. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1149658

²⁷ Lisa Glennon, 24–25.

intézményi státusát, a család fogalma kibővül, magában foglalva más együttélési formákat is.

Ezzel párhuzamosan előtérbe kerülnek a személyi alapjogok és szabadságok. A II. világháborús bűnöket és kegyetlenkedést jóvá tenni akaró társadalom egyre nagyobb fontosságot tulajdonít az egyenlőségnek, a megkülönböztetés tilalmának, a szabad önrendelkezési jognak, a gondolat és lelkiismeret szabadságának. A szexuális identitás és irányultság témája is fontos szerepet játszik az élettársi kapcsolatok népszerűsödésében, ugyanis az azonos nemű párok is házassági jogokat kérnek. A legtöbb északnyugat európai országban válaszképpen megjelenik a regisztrált élettársi kapcsolat, immár az azonos nemű párokat is beleértve.

Ezzel szemben Közép- és Kelet-Európában a hagyományos családi modell hosszabb ideig megállta a helyét. A szerényebb életkörülmények, a szocialista családpolitika, beleértve az állami támogatásokat, a közösségi élet fontossága, az információk lassúbb áramlása meggátolta a posztmodern társadalom gyors kifejlődését.²⁸ Az élettársi kapcsolatok népszerűsödési folyamatát lelassító fontos tényezőnek bizonyult a társadalom keresztény beállítottsága is.

Változott a helyzet azonban a rendszerváltás óta. A szocialista programok gazdasági és társadalmi ígéreteiben csalódva és a nagymenyiségű nyugati információ hatása alatt Közép- és Kelet-Európa megpróbál felzárkózni a fejlett, modern, civilizált Európához.²⁹ Következésképpen, a fejlődési minta alapján,³⁰ társadalmi szempontból a kelet-európai országok – ha később is – ugyanazokkal a kihívásokkal találkoztak – vagy találkoznak majd –, mint nyugati társaik. E befolyás alatt és a rendszerváltást követő magas fokú gazdasági bizonytalanság eredményeként egyrészt kitolódott a házasságkötési korhatár, megnőtt a válások száma, másrészt pedig megjelent az élettársi kapcsolat mint próbaházasság és mint alternatív együttélési forma.³¹

---

²⁸ Thornton, 134.

²⁹ Thornton, 135.

³⁰ Thornton szerint a fejlődési minta (developmental paradigm) alapján bebizonyítható, hogy a világ különböző régiói ugyanazon a fejlődési szakaszokon mennek keresztül, más-más időszakban. Ez az elmélet, amelyet a filozófusok a felvilágosodás kora óta vallanak, valamilyen szinten előre láthatóvá teszi a kevésbé fejlett régiók fejlődési mintáját.

³¹ Thornton, 139 és köv. Valóban, jelenleg az EU-ban az országok nagy része, amely nem ismeri el a regisztrált élettársi viszony jogi hatásait, volt szocialista állam, s kisebb számban található.

Az élettársak jogi helyzete Romániában

A jogorvoslat és a joggyakorlat a *de facto* együttélés alatt két különböző nemű³² személy házasságszerű kapcsolatát érti.³³ A házasságszerű jellege ellenére a régi Ptk. értelmezése alapján a joggyakorlat és a szakirodalom megállapította, hogy megengedhetetlen a házastársi viszonyt szabályozó normák alkalmazása az élettársi viszonyokra.³⁴ Az új Ptk. 277. cikke pedig határozottan hozzáteszi, hogy nem ismeri el a házassággal egyenértékűnek a külföldön létesített élettársi kapcsolatokat sem.

Következésképpen az élettársi kapcsolatban való belépésükkor nem változik az élettársak családi helyzete, nem jogosultak a közös névviselésre, nem vonatkoznak rájuk a vagyonközösség szabályai, nincs törvényes utódlási joguk, nincs eltartási kötelezettségük egymás iránt,³⁵ és e kapcsolatból származó gyermekre nem vonatkozik az apasági vélelem. A törvény harmadik személyeknek tekinti őket, akik bármilyen jogügyletet létesíthetnek a házassági szerződés kivételével.³⁶

Bár a román polgári jog az élettársi kapcsolatot mint intézményt sem *de facto*, sem regisztrált formájában nem ismeri el, a jogalkotó bizonyos joghatásokat fűzött hozzá.

A családi erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló 2003. évi 217-es számú törvény 4. cikke kiterjeszti a törvény hatásait azokra a személyekre is, akik a házasságszerű vagy szülő-gyermek viszonyhoz hasonló kapcsolatot létesítettek.

---

³² Bár sem a joggyakorlat, sem a jogorvoslat nem zárja ki az egy-nemű párok együttélését, úgy gondoljuk, hogy a következőkben említendő joghatásokat a román jogalkotó csak a külön-nemű párokra értette. Ezt a következtetést egyrészt a jogszabályok megfogalmazásából, másrészt a kapcsolat házasságszerű jellegéből vontuk le, az új és régi Ptk. csak külön nemű párok közt ismeri el. Úgy gondoljuk, hogy a román jog az azonos nemű párok kapcsolatát az EEJB joggyakorlatához hasonlóan, nem a család, hanem a magánélet jogi szférájába sorolja. A téma tárgyalása sokrétű, és a jelen dolgozat keretei nem engedik meg ennek kifejtését.

³³ Ld. Teodor Bodoaşcă, *Tratat de dreptul familiei. Partea I. Căsătorie*, Dimitrie Cantemir Kiadó, Marosvásárhely, 2009, 67.; Paul Vasilescu, *Regimuri matrimoniale*, II. kiadás, Universul Juridic Kiadó, Bukarest, 2009, 211.

³⁴ Voicu, 104.

³⁵ Vasilescu, 211–212.

³⁶ Vasilescu, 211.

A minimálisan biztosított jövedelemről szóló 2001. évi 416-os számú törvény 2. cikkének 4. bekezdése egyenértékűvé teszi az élettársi kapcsolatban élő férfit és nőt, illetve ezeknek gyermekeit a családdal.

Az utóbbi néhány évtized joggyakorlata elfogadta a polgári felelősség keretén belül az élettárs kártalanítási igényét támogatója elvesztése miatt, annak ellenére, hogy az élettárs kérelme csak jogos érdeken és nem szubjektív jogon alapult, amennyiben tudta bizonyítani, hogy a támogatás tartós jellegű, és nem volt törvényellenes vagy erkölcstelen.³⁷ Az új törvénykönyv 1390. cikke pedig általános jelleggel szabályozza a személyek jogos érdeken alapuló kártalanítási jogát, beleértve az élettársakat is.

Végül pedig 2011. november 22-én a Képviselőház elfogadta a 2004. évi 273-as számú törvényt módosító törvénytervezetet, amelynek 3. cikke engedélyezi, hogy az örökbefogadó stabil, közös háztartásban élő élettársa is örökbe fogadhassa a kiskorút. Az örökbe fogadni kívánó élettársnak bizonyítania kell, hogy minimum öt évig hozzájárult a gyermek neveléséhez és gondozásához. Továbbá az élettársak által örökbe fogadott gyermek jogi helyzete megegyezik a házastársak által örökbe fogadott gyermek helyzetével.³⁸

A szabályozás szükségessége és *de lege ferenda* javaslatok

Az élettársi kapcsolatok elismerése, valamint szabályozása a román jogrendszerben hosszas töprengést okoz, főleg azért, mert „az élettársi kapcsolat jogi szabályozása elválaszthatatlan a morális meggyőződéstől és az arról alkotott felfogásról, hogy mit tekintünk jogalkotói feladatnak”.³⁹ Ebből kifolyólag elsősorban a szabályozás szükségességével, erkölcsösségével és hasznosságával kapcsolatban merülnek fel kérdések, majd az esetleges szabályozás kiterjedése, formája és tartalma is vita forrásává válhat.

A legfontosabb kérdés az, hogy szükséges-e most vagy a jövőben az együttélés szabályozása, amennyiben Romániában az élettársi kapcsolatok problé-

---

³⁷ Ld. Voicu, 105.

³⁸ A törvénytervezet szövege itt található: http://www.cdep.ro/proiecte/2011/400/10/6/cd416_11.pdf

³⁹ Szeibert Orsolya: A házasságon kívüli partnerkapcsolatok kérdései – különös tekintettel az élettársak vagyoni viszonyaira című Ph.D-értekezésének tézisei, 16. <http://ajkold.elte.hu/doktoriiskola/ajk/fokozatosok/Szeibert%20Orsolya%20-%20Tezisek.pdf>

mája, a nyugatabbra levő országoktól eltérően, még sem a jogi, sem a társadalmi szférában nem igazán vitatott. Felmerült az a vélemény is, amely szerint a jogi változtatásokat a társadalmi igények befolyásolják, viszont ha a jogalkotás megelőzi a társadalmi igények megfogalmazódását, a szabályozás nagy valószínűséggel kudarcot vall, és számtalan módosításnak lesz alávetve. Egyetértünk azzal, hogy az újonnan bevezetett módosítások a társadalmi igényekre kell reagáljanak, azonban hozzátesszük azt is, hogy a polgári törvénykönyv egy hosszú időre tervezett törvény, amelynek olyan elveket és szabályokat kell tartalmaznia, amely nemcsak a jelen, hanem a jövő társadalmát is képes kielégíteni. Következésképpen egyetértünk azzal a szerzővel, aki a 277. cikk tilalmát túlzásnak tartja. Véleményünk szerint is jobb megoldás lett volna a törvénytervezet eredeti formája, amely az azonos neműek házasságáról, illetve az élettársi kapcsolatokról nem tett említést, azonban lehetőséget nyújtott a Jogalkotónak arra, hogy a közeljövőben egy különös jogszabályban részletesen szabályozza ezeket. Ugyanakkor a Ptk. megmaradhatott volna az általános elvek és intézmények tartományának.⁴⁰

Az élettársi kapcsolatok határozott elutasítása szerintünk politikai döntés volt, amely szorosan kötődik az ortodox vallás elvárásaihoz.⁴¹ Románia hangsúlyosan vallásos állam, amelyet más politikai döntés is megerősített. Következésképpen, nem meglepő, hogy a jelenben is, bár csak kivételesen, található olyan vélemények, amelyek az élettársi viszonyt a keresztény elvekkel ellentétes, negatív tényezőnek tekintik, elterjedését a nevelés hiányával társítják, és a társadalmi bizonytalanság, gazdasági válság kiváltó okának nevezik.⁴² Ezzel párhuzamosan azonban egyre elterjedtebbé válik az élettársi kapcsolat mint együttélési forma, amint a fent említett jogi változások is mutatják. Szeibert Orsolya találóan megválaszolja ezt az erkölcsi normák és társadalmi igények közt kialakult kényszerhelyzetet: „mivel az élettársak a társadalomban növekvő számban jelen vannak, emellett a jog nem mehet el, semmiféle helyeselhető és helyeselendő erkölcsi meggyőződéstől vezéreltetve.”⁴³

---

⁴⁰ Avram, Nicolescu, 13–14.

⁴¹ A statisztikák kimutatták, hogy az ortodox országok nehezebben fogadják be a változásokat, beleértve az élettársi kapcsolat elterjedését, mint a katolikus országok. Ld. Thornton, Philipov, 148.

⁴² Bodoaşcă, 67–68.

⁴³ Szeibert, 19.

A különböző neműek között kialakult élettársi kapcsolat népszerűsödésének egyik fontos oka a személyes vagy gazdasági függetlenség utáni vágy. Továbbá elterjedt az a vélemény is, miszerint az élettársi kapcsolatot ezen okból választó párok nagyobb számban válnak el. Ezért jogosnak találjuk a kérdést, hogy „ha a jogalanyok kevesebb kötelekkel járó kapcsolatot szeretnének, akkor elvárható-e, hogy kedvezmények szintjén közel ugyanazok a jogok illessék őket, mint az államilag elismert köteleket, a házasságot vállalókat.”⁴⁴

A szabályozás ellen szóló leggyakoribb érv az, hogy az megsértené az élettársak önrendelkezési szabadságát.⁴⁵ Kelet-Európában azonban talán elterjedtebb azoknak az élettársaknak a száma, akik az együttélést elő- vagy próbaházasságként gyakorolják, a házasságot pénzügyi okokból későbbre halasztják, illetve mellőzik, idősebb özvegy személyek körében. Sok esetben az élettársi kapcsolatba való belépés csak az egyik fél szándékos döntése, a másik fél pedig annak reményében egyezik bele, hogy idővel az együttélés házasságban végződik.⁴⁶ Függetlenül a motivációjuktól, a hosszú távú élettársi kapcsolatok, amelyek a házasság és a családi élet mintájára alakulnak ki, ugyanazokat a kockázatokat feltételezik, mint a házasság: a családalapító szerepet felvállaló személy (pl. a karrierjét gyermeknevelési okokból feladó élettárs) gazdasági szempontból hátrányosabb helyzetbe kerül váláskor vagy társa elhalálozásakor. Ezért – véleményünk szerint – indokolt annak jogi védelme, s ezzel az élettársi kapcsolat szabályozása is.⁴⁷ A probléma nehézsége azonban a szabályozás mértékében rejlik, a gyengébb fél védelme és a szabad önrendelkezés jogának tiszteletben tartása közti egyensúly megtalálásában. Nemzetközi megoldásokra hivatkozva, Franciaország, a szolidaritási egyezmény szabályozásával a hangsúlyt az önrendel-

---

⁴⁴ Molnár Sarolta, Repedések a házasság intézményén, *Az élettársi kapcsolat hatása, nemzetközi tendenciák: betekintés a spanyol jogba, hazai lehetőségek*, *Iustum Aequum Salutare* V. 2009/4, 231–252, 236.

⁴⁵ Scherpe, Jens M, *Protection of Partners in Informal Long-Term Relationships*, 5, http://cambridge.academia.edu/JensScherpe/Papers/77708/Protection_of_Partners_of_Informal_Long-term_Relationships

⁴⁶ Jens M. Scherpe, *Cohabitation, Marriage and the Law: Social Change and Legal Reform in the 21st Century* by Anne Barlow, Simon Duncan Grace James and Alison Park, *Book Review*, 134.

⁴⁷ Anne Barlow, *Cohabitation Law Reform – Messages from Research*, <http://www.ingentaconnect.com/content/klu/fest/2006/00000014/00000002/00009026>, 172.

kezési jog tiszteletben tartására fektette, míg a családcentrikusabb Németország a gyengébb fél védelmét részesítette előnyben.⁴⁸

Egy másik fontos, az élettársi kapcsolatok szabályozása ellen szóló érv a házasság, és ezáltal a családi védelem meglazulására alapoz. Schanda Balázs véleménye szerint „a törvényhozó kiüresítheti a házasság intézményének a védelmét azzal, hogy az élettársi kapcsolatot a házasság analógiájára, a házasság jogintézményére visszautalva, a házasság lényegi vonásaival azonos módon szabályozza. Ha csupán egy, vagy néhány jog kapcsolódik kifejezetten a házasság intézményéhez, akkor az intézmény védelme formálissá válik.”⁴⁹ Ezzel szemben – családvédelmi szempontból – egyetértünk az Emberi Jogi Európai Bíróság, a *Johnston v. Írország* ügy határozatában megalapozott joggyakorlatával, miszerint a Bíróság nem kötelezi az államot az élettársi kapcsolatok szabályozására, de a család fogalmát bővített értelemben közelíti meg, magában foglalva az élettársi viszonyra alapuló családot is, amennyiben ugyanazokkal az érzelmi kötelekekkel, stabilitással, illetve érzelmi és gazdasági támogatással jellemezhető, mint a klasszikus értelemben vett, házasságon alapuló család.⁵⁰ A hasznos hatás elvére alapozva, a Bíróság a család formális értelmezése helyett funkcionálisan közelíti azt meg. Ezért a fentebb idézett szerző érve, véleményünk szerint, családvédelmi szempontból ingatag.

Egy másik alapvető kérdés a szabályozás formai szempontjait vizsgálja: szükséges-e a az élettársi kapcsolat regisztrált formájának a szabályozása, vagy hasznosabb a *de facto* együttélés joghatásainak körvonalazása? A legtöbb országban a regisztrált élettársi kapcsolat szabályozása az azonos nemű párok érdekében történt. Amennyiben a jogalkotó megvonta tőlük a házasságra lépés lehetőségét, létesített egy olyan intézményt, ami kevesebb joggal, de a házassághoz hasonló módon törvényesítette kapcsolatukat. Ez volt a helyzet Kanadában, Franciaországban, Magyarországon, és minde-

---

⁴⁸ További részletek a Jean-Marie Le Goff, *Cohabiting unions in France and West Germany: Transitions to first birth and first marriage*, 2002 <http://www.demographic-research.org/volumes/vol7/18/7-18.pdf>

⁴⁹ Schanda Balázs: *A házasság intézményének védelme a magyar alkotmányjogban*, 72. <http://www.jak.ppke.hu/hir/ias/20083sz/06.pdf>

⁵⁰ A Bíróság határozata itt található: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=johnston%20%7C%20others&sessionid=83659800&skin=hudoc-en>

nekelőtt Hollandiában, ahol később az azonos nemű párok házasságát is legalizálták. Azt a feltevést, hogy a regisztrált élettársi kapcsolat az azonos nemű párok védelmének érdekében jött létre, leginkább az Egyesült Királyság esete bizonyítja, ugyanis a 2004. évi Partnership Act eleinte csak az azonos nemű párok számára tette lehetővé az élettársi kapcsolat regisztrálását, abból a megfontolásból, hogy a nem azonos nemű párok rendelkezésére áll a házasságkötés lehetősége. Később viszont, a hátrányos megkülönböztetés elkerülése végett a nem azonos nemű párok számára is megnyitotta az élettársi kapcsolat regisztrálásának lehetőségét. Amenyiben viszont csak az eltérő nemű párok együttéléséről beszélünk, egyetértünk a szakirodalom nagy részével abban, hogy hasznosabb a *de facto* együttélési forma szabályozása, ugyanis a regisztrált élettársi kapcsolat csak egy közép szint az együttélés és a házasság között. „Ha a házasság szabályozását használja [mintaképpen] a törvényhozás az együtt élők kapcsolatának rendezésére, egyrészt elmosza a két fogalom közti határokat, másrészt aligha elégti ki [...] ezt az intézményt választókat a jogokkal és kötelezettségekkel túlterhelt [regisztrált] élettársi kapcsolat létrehozásával”.⁵¹

A *de facto* élettársi kapcsolat modellje azonban nehézséget jelenthet a bizonyítás terén. A jogalkotónak mindenekelőtt azokat a kritériumokat kell megszabnia, amelyek alapján két személy közti viszonyt a joghatásokkal ellátott élettársi kapcsolatnak nyilváníthatunk. A jogalkotó néhány támpontot vehet figyelembe, mint például a kapcsolat stabilitása, a közös háztartás, a közös anyagi háttér megteremtése, a közös gyermeknevelés, érzelmi és gazdasági támasz stb. Véleményünk szerint azonban egyik feltétel sem lehet kizáró jellegű, hanem az Emberi Jogi Európai Bíróság példáját követve, a nemzeti bíró konkrétan, a fentebb említett támpontok figyelembe vételével kell megítélje a kapcsolat jellegét.⁵²

Az élettársi kapcsolat joghatásait illetően pedig a Jogalkotónak minimálisan szabályoznia kell a közös vagyon rendezésének lehetőségeit, az esetleges eltartási kötelezettségeket, a törvényes öröklés tárgykörét, illetve az apasági vélelem feltételeit.

* * *

---

⁵¹ Molnár, 239.

⁵² Scherpe, Protection of Partners..., 4.

Jelen cikk az élettársi kapcsolat szabályozásának szükségességét tárgyalta. Romániában azonban – a nemzetközi tendenciák ellenére – az új Polgári törvénykönyv a réginél is szigorúbban elutasítja az élettársi kapcsolatok elismerését. Véleményünk szerint az élettársi kapcsolatban élő párok számának folyamatos növekedése, minden erkölcsi és vallásos ellenállással szemben, megköveteli e viszony szabályozását, figyelembe véve a román társadalmi élet jellegzetességeit.